

จดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรีไทย

“ข้อกังวลสำคัญหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนในระหว่างที่ประเทศไทยดำเนินกระบวนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD)”

8 ธันวาคม 2568

เรื่อง ข้อกังวลสำคัญเกี่ยวกับหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนในระหว่างที่ประเทศไทยดำเนินกระบวนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD)

เรียน นายอนุทิน ชาญวีรกูล นายกรัฐมนตรี

พวกเราเขียนถึงท่านเพื่อแสดงความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมถึงสิทธิแรงงาน และสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ภายหลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศว่า จะยื่นเอกสารบันทึกเจตจำนงเบื้องต้น (Initial Memorandum) ในกระบวนการภาคยานุวัติ (accession) เพื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ในวันนี้

คณะมนตรี OECD ได้จัดทำ Roadmap for the OECD Accession Process of Thailand ซึ่งกำหนดเงื่อนไข ขั้นตอน และกระบวนการสำหรับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของไทย ซึ่งจากการประเมินของเรา ไทยยังอยู่ห่างไกลจากการบรรลุเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ Roadmap เน้นย้ำว่าประเทศไทยจำเป็นต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงการยึดมั่นในค่านิยมหลักของ OECD ได้แก่ “ประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน” รวมถึง “การเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงานอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งการคุ้มครองโลกของเรา”

ในกระบวนการพิจารณาทางเทคนิค คณะกรรมการของ OECD จะประเมินการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมของไทยในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ การบรรลุเป้าหมายภายใต้ความตกลงปารีสด้านสภาพภูมิอากาศ การส่งเสริมการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงสิทธิของชนพื้นเมืองและนักปกป้องสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการยกระดับนโยบายกำกับดูแลและธรรมาภิบาลในทุกระดับของภาครัฐ เพื่อให้กฎระเบียบตอบสนองต่อความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

ข้อกังวลเชิงธรรมาภิบาลที่เราเสนอด้านล่าง แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังไม่สามารถยึดถือค่านิยมของ OECD และยังไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เพื่อให้ไทยแสดงความเป็น “ประเทศที่มีค่านิยมร่วมกัน” กับสมาชิก OECD รายอื่น ไทยจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปนี้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขการภาคยานุวัติ

การกำกับดูแลสิ่งแวดล้อม ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมีข้อบกพร่องอย่างรุนแรง

ปัญหาการกำกับดูแลสิ่งแวดล้อมของไทยยังคงหยิ่งรากลึก โดยมีรายงานอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการยึดครองที่ดิน การทำเหมืองและการใช้ประโยชน์ทรัพยากร การขยายตัวของอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้กฎหมายและนโยบายที่ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของชุมชนหรือรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศได้

ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเหมือง แหล่งพลังงานฟอสซิล เกษตรเชิงอุตสาหกรรม และเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZs) ล้วนรายงานการละเมิดซ้ำซากซึ่งมีรากฐานจากกฎหมายล้าสมัย—รวมถึงคำสั่งหัวหน้าคสช.จากการรัฐประหารปี 2557 แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ร.บ.แร่ และกฎหมายป่าไม้/ที่ดิน ที่เปิดช่องให้เกิดการไล่รื้อ การดำเนินคดีปิดปาก และการออกเอกสารสิทธิอย่างมิชอบ

ระบบการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ถูกมองว่า “ไม่เป็นอิสระและไม่มีประสิทธิภาพ” การรับฟังความคิดเห็นถูกบิดเบือน มีการคุกคามโดยการคัดเอกชน ขาดความโปร่งใส และไม่เปิดเผยข้อมูลติดต่อด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้โครงการเสี่ยงสูงได้รับอนุมัติในพื้นที่เปราะบาง เช่น ภูเขาหินปูน ลุ่มน้ำ ป่าต้นน้ำ พื้นที่ชนพื้นเมือง และพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ

ไทยยังไม่มีระบบกฎหมายว่าด้วยทะเบียนการปล่อยและเคลื่อนย้ายมลพิษ (PRTR/TPTR) ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสารพิษ มลพิษทางอากาศ และของเสียอันตรายได้

ไทยจำเป็นต้องเร่งปฏิรูปเชิงระบบ ได้แก่

- ปรับปรุงระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EIA/EHIA) ให้เป็นอิสระ โปร่งใส และตั้งอยู่บนหลักฐานทางวิทยาศาสตร์
- แก้ไข พ.ร.บ.แร่ เพื่อเสริมกลไกคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน รวมถึงหลัก FPIC
- ออกกฎหมายการรายงานและเปิดเผยการปลดปล่อยและเคลื่อนย้ายมลพิษ (Pollutant Release and Transfer Register: PRTR)
- สร้างกลไกฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักผู้ก่อมลพิษต้องเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle)

การคุ้มครองแรงงานที่ไม่เพียงพอ

ประเทศไทยยังเผชิญปัญหาสิทธิแรงงานอย่างหนักและต่อเนื่อง โดยสะท้อนถึงช่องโหว่เชิงโครงสร้างในกฎหมาย การบังคับใช้ และความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ

ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา สหภาพแรงงานเรียกร้องให้รัฐบาลสัตยาบันอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98 ควบคู่กับการปฏิรูปกฎหมายแรงงานสำคัญ เช่น พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์ และ พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน

การละเมิดสิทธิแรงงานเกิดขึ้นอย่างเฉพาะเจาะจงใน SEZs เกษตร อาหารทะเล เหมือง และอุตสาหกรรมการผลิต โดยแรงงานจำนวนมากเผชิญการขโมยค่าจ้าง ล่วงเวลาไม่ได้รับค่าตอบแทน การใช้แรงงานบังคับ การเลือกปฏิบัติ และการเลิกจ้างโดยมิชอบ โดยเฉพาะแรงงานหญิงซึ่งต้องเผชิญความเสี่ยงด้านเพศสภาพมากกว่า

แรงงานข้ามชาติซึ่งเป็นกำลังแรงงานสำคัญของไทยยังถูกปฏิเสธสิทธิต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ไม่สามารถจัดตั้งหรือเป็นผู้นำสหภาพแรงงาน ถูกเรียกเก็บค่าใช้จ่ายการจ้างงานในอัตราสูง ถูกยึดเอกสาร และถูกจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง ทำให้ไม่สามารถร้องเรียนหรือเข้าถึงการเยียวยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ไทยจำเป็นต้องปฏิรูปอย่างเร่งด่วน ได้แก่

- ให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 87 และ 98 (ILO Convention 87 และ 98)
- ปฏิรูปกฎหมายแรงงานให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล
- บังคับใช้ระบบการจ้างงานที่นายจ้างเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย (employer-paid recruitment)
- ปฏิรูปการขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติให้เข้าถึงง่ายและโปร่งใส
- จัดตั้ง “ค่าจ้างที่เป็นธรรมต่อการดำรงชีพ (living wage)”
- ออกกฎหมายตรวจสอบสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมในการประกอบธุรกิจ (Mandatory HREDD)

ผลกระทบข้ามพรมแดน การลงทุนในต่างประเทศ และความรับผิดชอบนอกรัฐดินแดน

การลงทุนข้ามพรมแดนของไทยยังคงก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนในประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงพื้นที่ชายแดนไทย แต่ไทยยังไม่มีระบบกำกับดูแลหรือกลไกรับผิดชอบของรัฐและภาคเอกชนอย่างเพียงพอ

โครงการเขื่อนไฟฟ้าบนแม่น้ำสาละวินและโขงที่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัทและสถาบันการเงินไทย ส่งผลให้ระบบนิเวศเสียหาย ประมงล่มสลาย และชุมชนไทยที่ได้รับผลกระทบไม่ได้รับข้อมูลหรือการมีส่วนร่วมใด ๆ

การทำเหมืองแร่แร่เอิร์ธในเมียนมาส่งผลให้ตะกอนปนเปื้อนและสารเคมีไหลเข้าสู่ลุ่มน้ำไทย กระทบคุณภาพน้ำ เกษตรกรรม และสุขภาพของประชาชนในภาคเหนือ

อย่างไรก็ตาม ไทยยังไม่มี

- กฎหมายการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน (HREDD) ที่ครอบคลุมการดำเนินงานในต่างประเทศ
- ระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน (Transboundary EIA)
- กลไกติดตามห่วงโซ่อุปทานของภาคเสี่ยง เช่น เหมือง เขื่อน เกษตรอุตสาหกรรม
- กฎหมายความรับผิดชอบนอกรัฐดินแดน (Extraterritorial Liability Law)

ไทยจำเป็นต้องออกกฎหมายบังคับใช้ HREDD ครอบคลุมทั้งในต่างประเทศ พร้อมกำหนดความรับผิดชอบชัดเจนต่อผู้ประกอบการและสถาบันการเงินไทยสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นนอกรัฐดินแดน

กฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเล่นงานภาคประชาสังคมและนักการเมือง

กฎหมายหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 (หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ) มาตรา 116 (ยุยงปลุกปั่น) และพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ ล้วนไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล และถูกใช้เป็นเครื่องมือเล่นงานประชาชน นักกิจกรรม นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และนักการเมือง

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 มากกว่า 285 ราย โดยกว่า 180 รายถูกพิพากษาจำคุก สูงสุดถึง 54 ปี และยังมี 30 รายถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีหรือหลังคำพิพากษา

คณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้ชี้ชัดว่ามาตรา 112 ขัดกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและเรียกร้องให้แก้ไขหรือยกเลิก

การใช้มาตรา 112 ยังถูกใช้เป็นเหตุผลในการยุบพรรคก้าวไกล—ซึ่งได้รับคะแนนเสียงสูงสุด 14.4 ล้านเสียง และที่นั่ง ส.ส. 151 ที่นั่งในการเลือกตั้งปี 2566—รวมถึงการตัดสิทธิ์กรรมการบริหารพรรคเป็นเวลา 10 ปี และ ส.ส. อย่างน้อย 44 รายที่ผลักดันร่างแก้ไขมาตรา 112 กำลังเผชิญภัยคุกคามถึงขั้นถูกตัดสิทธิ์ทางการเมืองตลอดชีวิต

SLAPP: การใช้คดีฟ้องปิดปากเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

มาตรา 326 และ 328 ของประมวลกฎหมายอาญาถูกใช้โดยรัฐและเอกชนเพื่อฟ้อง SLAPP ต่อผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน นักข่าว และนักต่อต้านคอร์รัปชัน เพื่อข่มขู่ ปิดปาก และทำลายการมีส่วนร่วมของประชาชน

ชุมชนที่คัดค้านโครงการพัฒนาที่ก่อผลกระทบมักถูกฟ้องร้องทางแพ่งเรียกค่าเสียหายสูง ใช้ช่องโหว่เขตอำนาจศาล และถูกคุกคามทั้งทางกายภาพและการเฝ้าติดตามในพื้นที่อุตสาหกรรม

สถานการณ์นี้ชี้ความจำเป็นเร่งด่วนให้ไทยต้อง

- ออก พ.ร.บ. คุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน
- ยกเลิกความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา
- มีกลไกยุติคดี SLAPP ตั้งแต่ต้นทาง
- จัดตั้งกองทุนฉุกเฉินสำหรับผู้ปกป้องสิทธิ
- จัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมเฉพาะทาง
- ออกกฎหมาย HREDD ที่มีผลบังคับใช้จริง

เราขอเรียกร้องให้ท่านดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร่งด่วน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถดำเนินการกระบวนการเข้าร่วม OECD ได้อย่างราบรื่น และให้เป็นไปตามมาตรฐานของ OECD ด้านการลงทุนอย่างยั่งยืน การประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ ประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และธรรมาภิบาลที่ดี

ขอแสดงความนับถือ

ลงนามโดย

เครือข่ายชุมชนและภาคประชาสังคมเพื่อเฝ้าระวังธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (CCBHR)

มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน (Community Resource Centre: CRC)

คณะทำงานติดตามความรับผิดชอบการลงทุนข้ามพรมแดน (Extra-Territorial Obligations Watch Coalition: ETOs Watch Coalition)

สหพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสิทธิมนุษยชน (International Federation for Human Rights: FIDH)

OECD Watch

มูลนิธิแม่น้ำและสิทธิ (Rivers and Rights: R&R)

Solidarity Center Thailand

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (Thai Lawyers for Human Rights)

สำเนาเรียน

สีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ — minister@mfa.go.th

รัชพล เนาวรัตน์, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม — complainingcenter@moj.go.th

พิพัฒน์ รัชกิจประการ, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน — servicemol@mol.mail.go.th

สุชาติ ชมกลิ่น, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และสิ่งแวดล้อม — om.saraban@mnre.go.th